३. प्रभात

किशोर बळी (१९८१) : प्रसिद्ध कवी. त्यांचे ‘पाकळ्या’ हा चारोळी संग्रह; ‘पहाटेच्या प्रतिक्षेत’, ‘अक्षरांचे सूर’ हे काव्यसंग्रह; ‘धुम्मस’ हे वऱ्हाडी स्तंभलेखन इत्यादी लेखन प्रसिद्ध आहे. अनेक चित्रपटांसाठी त्यांनी गीतलेखन केले आहे. काही मालिका आणि चित्रपट यांतून अभिनय केला आहे. त्यांचे ‘हास्यबळी डॉट कॉम’ या प्रबोधनपर एकपात्री कार्यक्रमाचे राज्यभरात सुमारे ३०० प्रयोग झालेले आहेत. त्यांना ‘तुका म्हणे’ काव्यपुरस्कार, स्वर्गीय यशवंतराव दाते संस्थेचा ‘विनोदी लेखन पुरस्कार’, राष्ट्र सेवा दलाचा ‘समाज शिक्षक पुरस्कार’ अशा अनेक पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले आहे.

विज्ञान, तंत्रज्ञानाच्या नव्या युगात ज्ञानाची नवनवी दालने खुली होत आहेत. नव्या पिढीला कलागुणांच्या विकासाच्या नव्या संधी मिळत आहेत. अशा आश्वासक वातावरणात भेदभाव विसरून देशाला प्रगतीपथावर नेण्याच्या नव्या वाटा शोधण्याचे आवाहन कवी या कवितेतून करत आहे. प्रस्तुत कविता ‘किशोर’, फेब्रुवारी २०१७ या मासिकातून घेतली आहे.

- **ऐका. वाचा. म्हणा.**

हे ज्ञानाचे तेज पसरले नव्या युगाच्या नभात,
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

भव्य पटांगण, बाग मनोहर
फुला-पाखरांचे जग सुंदर,
आपुलकीचा सुवास पसरे
मनामनांतून इथे निरंतर.
गुरुजनांची अमूल्य शिकवण या स्पर्धेच्या युगात,
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

पायाभरणी अस्तित्वाची
प्रयोगशाळा व्यक्तित्वाची,
तन सुदृढ, मन विशाल होई
इथे रुजवणूक त्या तत्त्वांची.
विचारधारा तीच वाहते नसानसांत, रगारगांत,
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

नवीन स्वप्ने, नवीन आशा
ही प्रगतीची नवपरिभाषा,
परिश्रमाने, अभ्यासाने
उन्नत बनवू आपुल्या देशा.
मिटवून सारे भेद चला रे मानवतेच्या युगात,
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

शब्दार्थ : **क्षितिज** – आकाश पृथ्वीला टेकलेले आहे असे दिसणारी भासमान रेषा. **मनोहर** – सुंदर. **निरंतर** – सतत. **प्रयोगशाळा व्यक्तित्वाची** – व्यक्तिमत्त्वाच्या जडणघडणीचे ठिकाण. **नवपरिभाषा** – नवीन व्याख्या. **उन्नत** – विकसित.

स्वाध्याय

प्र. १. खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

(अ) कवीने वर्णिलेली प्रतिभेची प्रभात कुठे होणार आहे?

(आ) कवीच्या मते व्यक्तित्वाच्या प्रयोगशाळेत कोणते गुण रुजतील?

(इ) प्रगतीची नवपरिभाषा कोणती?

प्र. २. गोलातील शब्दाचा आधार घेऊन चौकटी पूर्ण करा.

(अ) सुंदर जग → (कोणाचे) → [ ]

(आ) पसरणारा सुवास → (कशाचा) → [ ]

(इ) अमूल्य शिकवण → (कोणाची) → [ ]

(ई) पायाभरणी → (कशाची) → [ ]

प्र. ३. कवितेच्या आधारे योग्य पर्याय निवडा.

(अ) कलागुणांच्या क्षितिजावर प्रतिभेची पहाट उगवली, कारण

(१) सूर्योदय होऊन सकाळ झाली.

(२) नवे युग उजाडले.

(३) ज्ञानाचे तेज नव्या युगाच्या नभात पसरले.

(४) पक्ष्यांचा चिवचिवाट सुरू झाला.

(आ) कवीच्या मते 'मानवतेचे युग' म्हणजे–

(१) मानवांचे युग.

(२) नव्या विचारांचे युग.

(३) माणसाच्या प्रगतीचे युग.

(४) भेदाभेद नसलेले युग.

प्र. ४. योग्य जोड्या जुळवा.

'अ' गट	'ब' गट
(१) नव्या युगाच्या नभात	(अ) व्यक्तित्वाची जडणघडण
(२) प्रतिभेची प्रभात	(आ) स्वत:चे अस्तित्व मजबूत करणे.
(३) पायाभरणी अस्तित्वाची	(इ) नवनिर्मितीची पहाट
(४) व्यक्तित्वाची प्रयोगशाळा	(ई) नव्या विचारांच्या क्षेत्रात

प्र. ५. तुमच्या शब्दांत उत्तरे लिहा.

(अ) 'तन सुदृढ' आणि 'मन विशाल' या शब्दसमूहांचा तुम्हांला कळलेला अर्थ लिहा.

(आ) तुम्हांला कळलेली कवीची प्रगतीची नवपरिभाषा स्पष्ट करा.

(इ) 'मिटवून सारे भेद चला रे मानवतेच्या युगात' या ओळीचा तुम्हांला कळलेला सरळ अर्थ लिहा.

प्र. ६. कवितेतील यमक जुळणाऱ्या शब्दांच्या जोड्या शोधून लिहा.

(अ) नभात–

(आ) मनोहर–

(इ) अस्तित्वाची–

(ई) युगात–

खेळूया शब्दांशी.

(अ) खालील शब्दांसाठी कवितेतील शब्द शोधा.

(अ) आकाश– ☐

(आ) सुगंध– ☐

(इ) सुंदर– ☐

(ई) शरीर– ☐

(आ) विशेष्य विशेषणाच्या योग्य जोड्या जुळवा.

'अ' गट	'ब' गट
(१) भव्य	(अ) मन
(२) अमूल्य	(आ) युग
(३) नवे	(इ) शिकवण
(४) सुंदर	(ई) पटांगण
(५) विशाल	(उ) जग

उपक्रम : 'सुदृढ शरीर' बनवण्यासाठी खालील मुद्द्यांना अनुसरून माहिती मिळवा व वर्गात त्याचे वाचन करा.

(१) व्यायाम

(२) सवयी

(३) आहार

P5U5HH